

ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND EXPERTIZA JUDICIARĂ A LOCULUI INFRAȚIUNII

Iurie ODAGIU,
*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și managementul calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*
Dmitrii VOZIAN,
doctorand, „Ștefan cel Mare” a MAI

Una dintre cele mai importante și accesibile formă de realizare a potențialului științific și tehnic în procesul de prevenire, descoperire și investigare a infracțiunilor este expertiza judiciară. Aceste investigații științifice de specialitate au devenit parte integrantă a procesului penal și, în timp, manifestă o tendință clară și ascendentă de dezvoltare. Observăm, totodată, că expertiza judiciară ca domeniu special de activitate juridico-procesuală manifestă încă multe probleme teoretice și practice nerezolvate și se află încontinuu în căutarea răspunsurilor pe măsura dezvoltării științei la etapa istorică în care ne aflăm.

Ca formă specială de obținere a probelor, expertiza judiciară este utilizată la scară largă în activitățile organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată și este folosită, în principal, pentru stabilirea adevărului în cauzele penale și contravenționale cu privire la faptele ilegale deja săvârșite.

La cele spuse, se mai adaugă faptul că expertizele judiciare sunt ordonate și efectuate după pornirea urmăririi penale și, de regulă, nu constituie drept acțiuni de urmărire penală care nu suferă amânare. Practica de urmărire penală indică, însă, că concluziile obținute în rezultatul activităților de constatare tehnico-științifică și medico-legală, obținute la cercetarea la fața locului sau imediat după finalizarea acestei acțiuni, în concordanță cu rezultatele fixate procesual, permit obținerea datelor inițiale importante pentru identificarea faptuitorilor, urmărirea acestora, pentru a înainta o versiune de bază despre mecanismul și elementele constitutive ale faptei infracționale etc.

Practica actuală de combatere a criminalității necesită în mod obiectiv și imperativ dezvoltare prin implementarea celor mai noi instrumente și metode criminalistice, sistematizarea cunoștințelor științifice acumulate pe baza unei regândiri profunde a conceptelor tradiționale în lumina realizărilor progresului științific și tehnologic. Este imperios necesar să se utilizeze în lupta împotriva criminalității întregul arsenal de metode științifice de prevenire, descoperire și investigare a infracțiunilor, întreaga gamă de posibilități pe care o instituție procesuală atât de eficientă precum expertiza criminalis-

tică le are astăzi în acest domeniu. Acest lucru ar facilita enorm elaborarea de recomandări adecvate pentru ordonarea și efectuarea expertizei judiciare a locului infracțiunii.

Discuțiile referitoare la recunoașterea locului infracțiunii drept obiect al expertizei judiciare în vederea acordării posibilității cercetării acestuia ca un obiect material integru în scopul descoperirii rapide a infracțiunii și identificării faptuitorului au fost abordate în mod repetat în literatura de specialitate, dar sunt departe de a fi rezolvate și rămân atât în afara activității criminalistice, cât și în afara legii.

În ciuda temeiurilor științifice existente referitoare la acordarea posibilității de efectuare a expertizei judiciare a locului infracțiunii, o întreagă gamă de probleme fundamentale importante legate de această activitate se califică drept impedimente ale acestei proceduri. Aceste impedimente sunt de ordin juridic, organizatoric și metodologic: care dintre experți cercetează locul infracțiunii; cum s-ar stabili componența comisiei de experți care vor cerceta locul infracțiunii, cum trebuie să arate actul procedural final al expertizei locului infracțiunii etc. Totodată, trebuie precizat că metodele existente de efectuare a expertizei urmelor și obiectelor materiale nu totdeauna se întrunesc suficient. Nevoile practicii de urmărire penală și judiciare în ceea ce privește stabilirea împrejurărilor asociate evenimentului săvârșirii infracțiunii, cum ar fi, de exemplu, momentul (timpul) săvârșirii unor fapte penale, precum și aspecte de stabilire a detaliilor individuale ale faptei concrete. Actualmente, nu există o metodologie (cu atât mai mult – un standard operațional) dezvoltată științific de investigare a locului infracțiunii ca obiect al expertizei judiciare. Cu toate acestea, din ce în ce mai des în literatura de specialitate apar afirmații întemeiate despre necesitatea unei expertize a locului infracțiunii, ceea ce face posibilă stabilirea elementelor individuale ale unui eveniment, iar din ce în ce mai des autorii recomandă ca astfel de investigații să fie efectuate direct la locul infracțiunii.

Pentru a asigura eficacitatea cercetării la fața locului, de regulă, este obligatorie participarea unui specialist, cel mai des este vorba despre un specialist criminalist și un medic legist, în cazurile locurilor cu cadavru uman. Cu toate acestea, deseori, atunci când se efectuează cercetarea unei crime, o astfel de participare a unor specialiști se dovedește a fi insuficientă din cauza limitărilor atribuțiilor funcționale, determinate de legislație. Referitor la asemenea situație s-a referit autorul Komarietș B.M, care menționează că cercetarea locului infracțiunii ca obiect al expertizei judiciare ar permite descoperirea nu numai a semnelor și calităților obiectelor și urmelor care fac parte din anturajul infracțional, dar ar permite o percepție profundă a mecanismului infracțional, a modalității de creare a urmelor, fapt care incontestabil ar conduce la descoperirea mai rapidă și obiectivă a infracțiunii¹.

¹ Комариетш Б.М. Участие экспертов-криминалистов в проведении следственных

În literatura de specialitate s-au cristalizat cinci tipuri de sarcini ale expertizelor judiciare, care stau în fața expertizilor odată cu ordonarea acestora: constatarea cauzalității, constatarea funcționalității, constatarea cantitativă, constatările substanțiale și transformaționale².

Pornind de la soluționarea acestor sarcini, expertizele pot fi clasificate în două grupuri mari: expertize de identificare și expertize de diagnosticare. În cazul expertizării locului infracțiunii ca un obiect material complex, ar fi necesar să se determine cărui gen de expertiză, dintre cele menționate, se atribuie situația materială a locului infracțiunii. Dacă pornim de la faptul că expertizele situaționale se efectuează cel mai adesea la locul faptei, iar sarcinile rezolvate prin aceasta, conform clasificării menționate, se referă la sarcini de diagnosticare, nu este greu de observat că sarcinile expertizei locului infracțiunii ar fi în mare parte diagnostice, deși nu ar exclude, în unele cazuri separate, și posibilitățile identificării directe.

Deci, rezolvarea problemei studierii rezultatelor acțiunilor (fenomenelor) infracționale la locul faptei, de exemplu, pentru a stabili detaliile acțiunilor – poziția trăgătorului și a victimei în momentul tragerii – va necesita de la un expert nu numai o detaliere referitoare la probele (urmele) materiale ale împușcăturii, cercetarea caracteristicilor și identificarea acestora, dar și stabilirea naturii și mecanismului acțiunilor subiecților infracțiunii după reflecțiile materiale la locul infracțiunii, prin urmele-formă și dinamice (urme de încălțăminte, amprente etc.). Stabilirea acestor procese se bazează pe o abordare dialectică a cunoașterii fenomenelor realității obiective.

Autorul Komarietș B.M. consideră că expertiza judiciară urmează a fi efectuată la locul infracțiunii în următoarele cazuri:

1) când, pentru a rezolva problemele cu care se confruntă organul de urmărire penală, este important să se examineze nu numai probele materiale individuale (separat), ci și situația de la fața locului;

2) dacă pentru rezultatul expertizei este necesar să se investigheze relația dintre urmele de pe diverse obiecte disponibile la fața locului;

3) când probele materiale cu urme ale unei infracțiuni sau ale unui infractor nu pot fi predate de la fața locului la laborator din cauza greutateii acestora sau din cauza pericolului de denaturare sau deteriorare în timpul transportării³.

Autorii anilor 1960 ai secolului XX au scris despre impedimentele efectuării expertizelor la fața locului referindu-se la lipsa condițiilor de iluminare,

---

действий по особо опасным преступлениям против личности // Теория и практика судебной экспертизы. - М., 1964. - Сб. 1 (II). - „Р. 21-22.

² Винберг А.И. Идентификационные, диагностические и ситуационные криминалистические экспертизы // Советское государство и право. - 1978. nr. 9. - p. 72

³ Комариетș Б.М. Участие экспертов-криминалистов в проведении следственных действий по особо опасным преступлениям против личности // Теория и практика судебной экспертизы. - М., 1964. - Сб. 1 (II). - p. 21 -22.

lipsa echipamentelor necesare în condiții de câmp etc. Aceste dificultăți apărute atunci astăzi pot fi ușor depășite în timpul examinărilor la locul infracțiunii datorită faptului că laboratoarele criminalistice mobile sunt dotate cu mijloace moderne și diverse echipamente de cercetare, există disponibilitatea accesului la masivele de informații care ajută expertul la determinarea concluziei etc. Mai putem spune că avem de-a face cu situația când capacitățile metodelor și mijloacelor de cercetare la fața locului se apropie de cele din laborator.

Actualmente, există o serie de expertize care se pot efectua sau se efectuează la fața locului în virtutea obiectului de examinare: expertiza autotehnică, expertiza pirotehnică, tehnologică, expertiza în cazuri de încălcare a securității muncii etc. Acest fapt este firesc, deoarece examinarea de către expert a întregii stări materiale a locului faptei îi permite să cunoască mai complet și mai profund mecanismele de formare a urmelor, să descopere caracteristicile și proprietățile altor obiecte de examinare, altfel spus, să rezolve cu cea mai mare eficiență problemele puse în fața acestuia de către ordonatorul expertizei.

Pentru examinarea locului faptei, deseori, sunt necesare examinări multilaterale, ținând cont de faptul că obiectul de cercetare comun în acest caz este situația reală a locului infracțiunii, ce cuprinde un ansamblu de obiecte individuale, situație care, de regulă, necesită participarea mai multor specialiști care posedă cunoștințe speciale în diverse domenii. Aceștia efectuează fie o examinare complexă, fie un complex de examinări.

La cele spuse, trebuie adăugat că rezolvarea unei probleme situaționale prin ordonarea și efectuarea unui complex de expertize, și nu o expertiză complexă, poate duce adesea la erori de expertiză, care, la rândul lor, pot conduce la erori de urmărire penală și judiciară. De exemplu, în cazul omorului cetățeanului S. prin împușcare, ofițerul de urmărire penală a ordonat constatarea medico-legală și, în paralel, expertiza balistică, iar fiecare dintre experți, în baza urmelor secundare de pe haine și de pe corpul victimei, a fost întrebant despre distanța de la care s-a efectuat împușcătura. Ca urmare, concluziile experților în această problemă nu au coincis: medicul legist a determinat distanța împușcăturii la 1 metru, expertul efectuând studii balistice – de la 1 la 6 metri. Întrucât soluționarea corectă a acestei probleme a fost esențială pentru cauză, s-a ordonat o expertiză complexă medico-legală și balistică repetată, în cadrul căreia, printre alte materiale, au fost prezentate experților concluziile expertizelor precedente. Luând în considerare datele cercetării medico-legale (direcția canalului plăgii, prezența unui hematom la intrare etc.), experții au ajuns la concluzia unei împușcături directe, concluzionând că împușcătura a fost efectuată de la o distanță de 0,5 până la 3 metri⁴.

---

⁴ Арсеньев В.Д. Процессуальные проблемы комплексной судебной экспертизы // Теоретические вопросы судебной экспертизы: Сб. науч. тр. - М., 1 981. - Вып. 48. p. 80-81.

Trebuie spus că ideea expertizei locului faptei a primit sprijin în literatura criminalistică. Unul dintre motivele acestei abordări este faptul că sarcinile rezolvate prin această cercetare se referă la aproape toate tipurile de examinări. Pe această notă, am putea concluziona că:

- trecerea de la cazurile separate de expertizare a obiectelor individuale ridicate de la locul infracțiunii la expertiza complexă a locului infracțiunii răspunde nevoilor practicii de urmărire penală și judiciare și posibilităților expertizei judiciare moderne;

- locul infracțiunii ar trebui să devină obiectul unei expertize criminalistice în cazurile în care sunt necesare cunoștințe speciale pentru studiul acestuia și să fie complet transferat în gestiunea grupului de experți;

- este necesară concentrarea eforturilor experților criminaliști asupra dezvoltării unei metodologii de examinare a locului infracțiunii, a unor metode și mijloace tehnice (inclusiv laboratoare mobile de expertiză) care să asigure realizarea unui complex de investigații la locul infracțiunii;

- odată cu efectuarea expertizei locului infracțiunii, apar oportunități reale de extindere a subiectului de expertiză; crește eficiența utilizării cunoștințelor speciale și a mijloacelor tehnice la cercetarea și judecarea cauzelor penale.

Aceste abordări sunt noi pentru spațiul nostru de activitate și trezesc o serie de întrebări și, în același timp, disconfort persoanelor care aplică legea. Totodată, și noi, prin reglementările actuale, ne-am îndepărtat și mai mult de un concept al expertizei locului faptei concomitent ori imediat după cercetarea acestuia. Dacă, potrivit legislației vechi, specialistul criminalist avea dreptul să efectueze expertizele criminalistice ale urmelor ridicate de la fața locului, astăzi legea interzice aceste acțiuni.

Unele state europene au privit lucrurile din perspectiva stoarcerii masivului informațional maxim de la locul infracțiunii și au reglementat diferit aspectul examinării de către specialiști a locului faptei. Spre exemplu, în Germania, organul care efectuează investigarea infracțiunii va primi un raport detaliat al specialiștilor referitor la locul infracțiunii care conține descrierea anturajului, descrierea urmelor depistate, descrierea circumstanțelor negative, dacă asemenea se constată, schița locului infracțiunii detaliată, fișa fotografică, anexe video cu descrieri, precum și rezultatul examinărilor preliminare ale urmelor materiale (formă, materie) de orice gen depistate la locul infracțiunii. Tot acest raport va conține și concluzii ale specialiștilor (legea germană nu face diferență dintre specialist și expert⁵) referitoare la posibilitatea de identificare după urmele depistate, precum și aspectul dacă dintre urmele depistate se regăsesc informații în bazele de date (dactiloscopice,

---

⁵ Павел Головненков | Наталья Спица, Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия - Strafprozessordnung (StPO)- Научно-практический комментарий и перевод текста закона. Universitätsverlag Potsdam, 2012.

balistice, genetice, de evidență a persoanelor, a mijloacelor de transport, a agenților economici etc.). Acest raport amplu este prezentat organului care cercetează infracțiunea (de regulă din cadrul poliției). Asemenea abordare scutește organul de urmărire penală de o serie de activități birocratice legate de ordonarea primară a expertizelor care reies din rezultatele cercetării la fața locului.

Implementarea unui asemenea model de examinare a locului infracțiunii ar fi plauzibil și pentru noi. Unele state merg și mai departe în acest aspect prin constituirea „Serviciilor de analiză comportamentală” – un serviciu care vine să ajute organul de urmărire penală, în baza urmelor, anturajului, mecanismului de săvârșire a infracțiunii referitor la evaluarea personalității infractorului. La dispoziția organului de urmărire penală este pus un raport de evaluare a personalității infractorului neidentificat, care conține o serie de elemente cum ar fi profilul psihologic al victimei/victimelor, factorii ce țin de loc, riscul victimei, riscul infractorului, intenția primară, trecerea la săvârșirea nemijlocită a actului criminal, timpul necesar pentru săvârșirea infracțiunii, tipul infracțiunii (stil), evaluarea infracțiunii prin reconstrucția scenei, tipul infractorului – organizat sau dezorganizat, modul de selectare a victimei, controlul acesteia, mobilul, dinamica scenei infracțiunii.

Având raportul de expertiză preponderent diagnostic asupra locului infracțiunii și având la dispoziție un „raport al analizei comportamentale a infractorului la locul faptei”, munca de căutare și identificare a participanților la infracțiune devine mai organizată, versiunile înaintate sunt mai verosimile și descoperirea infracțiunii devine un proces mai ușor și mai rapid.